

Mariologi och kristologi – kommunicerande kärnl

»På grund av denna personliga gemenskap och förening av de båda naturerna har Maria, den högt lovade jungfrun, fött icke blott och bart en människa, utan en sådan människa, som i sanning är Guds, den Allahögstes, Son, såsom ängeln betygade. Han bevisade redan i moderlivet sitt gudomliga majestät på det sättet, att han föddes av en jungfru utan att hennes jungfrulighet kränktes. Därför är hon i sanning Guds moder och har likväl förblivit en jungfru» (Konkordieformeln).

Vi har just firat Jungfru Marie bebådelsedag. Det ger anledning att reflektera över hur kristologi och mariologi förhåller sig till varandra. Vad kyrkan lär och bekänner om Maria vittnar om vad hon lär om Kristus.

Inom Svenska kyrkan förefaller råda en påtaglig osäkerhet kring Maria. Vilken är hennes plats i kyrkans tro? Vilken är hennes plats i kyrkans rum? Även om Mariaikoner blivit vanligare i våra kyrkor, den svenska psalmboken kompletterats med flera Mariapsalmer och en viss Mariarenässans kan märkas, så tycks vare sig den teologiska reflektionen eller predikningarnas innehåll om Maria ha påverkats i nämnvärd utsträckning. I stället hamnar fokus gärna på frågan huruvida Maria var jungfru i biologisk mening eller ej. Jungfrufödelsen skaver – ändå är den inseglet på inkarnationens innersta mysterium.

Problemet är att otydlighet om mariologin tenderar att leda till otydlighet om kristologin. Och tvärtom. Samtalet om Jungfru och Moder Maria behöver därför förnyas och fördjupas. I sin tolkning av Magnificat förundras Martin Luther över vem Maria är, då han skriver: »Det som [i Magnificat] nämnes 'stora ting' är ingenting annat än att Maria har blivit Guds moder, vilket innebär att så många och stora gåvor har getts henne att ingen kan förstå dem. Och av detta följer ... hennes enastående ställning i människosläktet, där ingen är henne lik, eftersom hon med den himmelske Fadern har ett barn, och ett sådant barn! ... Det bör tänkas igenom i hjärtat vad det betyder att vara Guds moder.»

Såväl Martin Luther som våra bekännelseskriterier betonar således Jungfru Marias betydelse. De är överens med den tidiga kyrkan om att hon är *theotokos*, gudaföderska, Guds moder. De två mest centrala utsagorna om Maria, att hon är *jungfru* och *moder*, är för förnuftet motstridiga. Om Maria är det ena kan hon inte vara det andra. För de medicinska och biologiska vetenskaperna är de omöjliga. De trotsar beprövad kunskap och erfarenhet. För liberala teologer är de onödiga. Om Jesus kom med det stora kärleksbudskapet behövs inte dessa överdrifter kring hans ursprung och härkomst.

Ambrosius hymn, bearbetad av såväl Luther som Olaus Petri och Wallin, uttrycker dock undret klart och koncist: »Världens Frälsare kom här. Rena jungfrun moder är ... Nådens under här vi sett, av Guds Ande är det skett: Ordet utav Fadern fött, har i tiden blivit kött» (ur Sv. ps. 112:1–2).

Att Maria är såväl *jungfru* som *moder*, sammanfattar således inte bara det avgörande med Maria utan vittnar om en avgörande punkt i frälsningskeendet. Hon som i traditionen kallas *himladrottning* men som också bodde i den galileiska staden Nasaret, är den ena av de båda som utöver Jesus nämns vid namn i trosbekännelsen. Men medan Maria nämns på grund av sin trohet mot Guds vilja när Jesus föddes, så finns Pilatus med i sin rädsla för människors krav vid Jesu död. På ett enkelt sätt uttrycks i Credo konsekvensen av lydnaden mot Gud respektive mot människor. Den första lydnaden leder till liv, den andra till död.

Så är Marias jungfrulighet garantin för att Jesus verkligen är *Gud av Gud, ljus av ljus, sann Gud av sann Gud, född och icke skapad, av samma väsen som Fadern*. Att hon var jungfru

har ingenting med sexualskräck, ingenting med osund aversion mot samlagens köttslighet att göra, utan handlar om att den är inseglet på att den hon föder är avlad av den helige Ande och av samma väsen som Fadern.

Ikonen »tecknets gudsmoder» gestaltar detta. Maria bär inte barnet Jesus i famnen utan vi ser henne rakt framifrån med händerna lyfta i bön och överlåtelse. Vi ser rakt in i Maria, in i hennes livmoder, där hon bär Kristus, konungen och allhärskaren. Ikonen berättar enkelt och tydligt om undret, att Maria i sin livmoder bar barnet Jesus, som bär oss, hela världen, ja, Maria själv.

Ikonen illustrerar några av kyrkans mest avgörande dogmer, vilka inte kan förstås om de inte bes. Kyrkans lära är inte ett formulär för utantillärning utan något som behöver levas och bes. Dess Credo tillhör dem som lever den och dess teologi är, om den inte blir liv och bön, »demonernas teologi», som Kallistos Ware har uttryckt det.

Att predika om Maria blir med nödvändighet en predikan om de mest centrala kristna dogmerna, om vem Jesus är. Att hon är jungfru och moder står som bålverk mot två villfarelser: Den ena att Jesus inte var äkta Gud. Den andra att Jesus inte var äkta människa. I all sin logiska inkonsekvens är det därför en dogmatisk nödvändighet att Maria är den hon är. Det är noga med hur det var med Maria, så som man var noga med orden när man fastställde den Nicenska trosbekännelsen, inte för att man älskade dispyter och hårklyverier utan som försvar för människan, för hennes värde och kallelse, hennes storhet och fall, hennes ansvar, skuld och försoning, hennes dödlighet, frälsning och eviga hopp.

Samtidigt var Maria människa och bara människa. Hon frälste inte, men hon bar Frälsaren. Hon benådade inte men var själv benådad. Hon öppnade inte vägen till uppståndelsen och livet genom sin död utan hon stod sörjande vid korsets fot, hon fanns vid den tomma graven och hon var med bland lärjungarna på Pingstdagen.

Jungfru Marie bebådelsedag är en av kyrkoårets stora helgdagar, men den behöver också lysa över hela kyrkoåret. En ogenomtänkt syn på Maria riskerar att som konsekvens få en lika ogenomtänkt syn på Jesus Kristus. Mariologin och Kristologin samspelar med varandra.